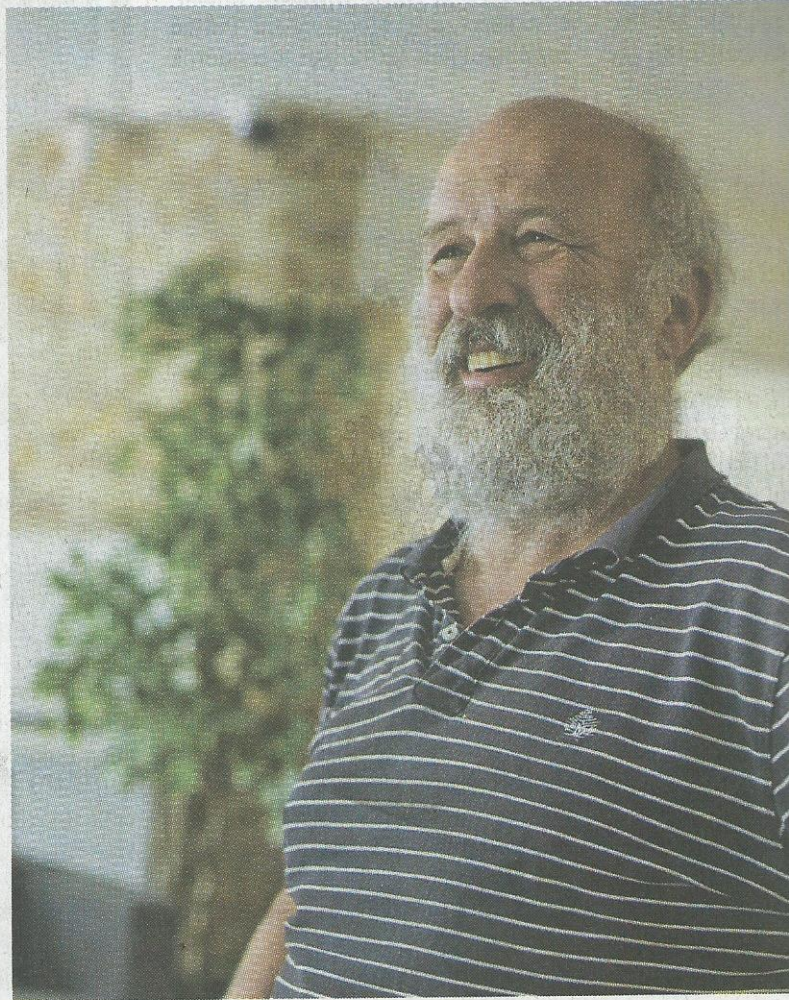

Orbán sokat romlott fejben

Fiatal kétkezi munkás volt, amikor édesapja, a kiváló író, drámaíró, színházi dramaturg, '56-os elítélt egy lánglelkű liberális szónokkal fejelgetett Demszky Gábor kertjében. Szép idők jártak, a fojtogató évtizedeket kezdte lerázni magáról az ország, ami legvidámabb barakk létére is elnyomásban élt. De eljött a fellélegzés. A lánglelkű liberális szónok két héttel a fejelgetés előtt történelmi beszédet mondott a Hősök terén. Harminc évvel később a néhai lánglelkű ismét híres lett Európában, emlékezetes beszédét fesztiválokön vetítik a fiatalok arcába. „Sokakkal ellentétben én nem vitatom Orbán Viktor pozitív szerepét a rendszerváltásban, és az akkori demokratikus elköteleződését sem, és helytelennek találok, ha a régi indítékokat és késztetéseket utólag átírják. Az rendben lévő, hogy a rendszerváltozásban játszott szerepét hangsúlyozzák, viszont súlyos történelemhamisítás, ahogy ezt találják. A rendszerváltás 30. évfordulóján is végtelenül torz és hamis visszaemlékezés folyik” – mondta lapunkban Eörsi László történész, az '56-os Intézet friss nyugdíjasa.

INTERJÚNK AZ 5. OLDALON

Orbán sokat romlott fejben

Harminc éve egy perőcsényi kertben számos liberális értelmiségi között két labdazsonglőr fejelgetett. Eörsi István író, akit 1956 után bebörtönöztek, és Orbán Viktor, aki két héttel korábban mondta el emlékezetes beszédét a Hősök terén. Orbán a minap szüntette meg az '56-os Intézet önállóságát, ahol az író fia, Eörsi László történész dolgozott. Vele beszélgettünk kulturális sötétségről, ami nagyon van, és az európai fényugárról, ami alig.

BALASSA TAMÁS

– *Néma felállás címmel, feketében, csendben demonstráltak nemrég a kurzus emlékezetpolitikája ellen. Mit üzentek?*

– Az ország demokratizálásának, a rendszerváltásnak egyik rendkívül fontos, ha nem a legfontosabb napja volt 1989. június 16-a. Azt üzentük, hogy nem tudunk egyetérteni azzal, ahogyan a kormányzat megemlékezik róla, mert ezt is egyfajta történelemhamisításnak érezzük, ami tendencia ennél a kurzusnál. Ezért is emlékeztünk a magunk módján a halottakra. Nemcsak Nagy Imrere, és nem is csak a perben kivégzett társaira, hanem sok más áldozatra. Régebben időnként nehezményeztem, hogy az értelmiségi '56-osok nem eléggé értékelik a többieket. A mostani kurzus viszont az aránytalanságot még sokkal inkább felerősítette, mintha csak a „pesti srácok” vettek volna részt a forradalomban.

– *Mi a megfelelő magatartás a demokráciát Nagy Imre újratemetésének a harmincadik évfordulójára megroppantó rezsimmel szemben?*

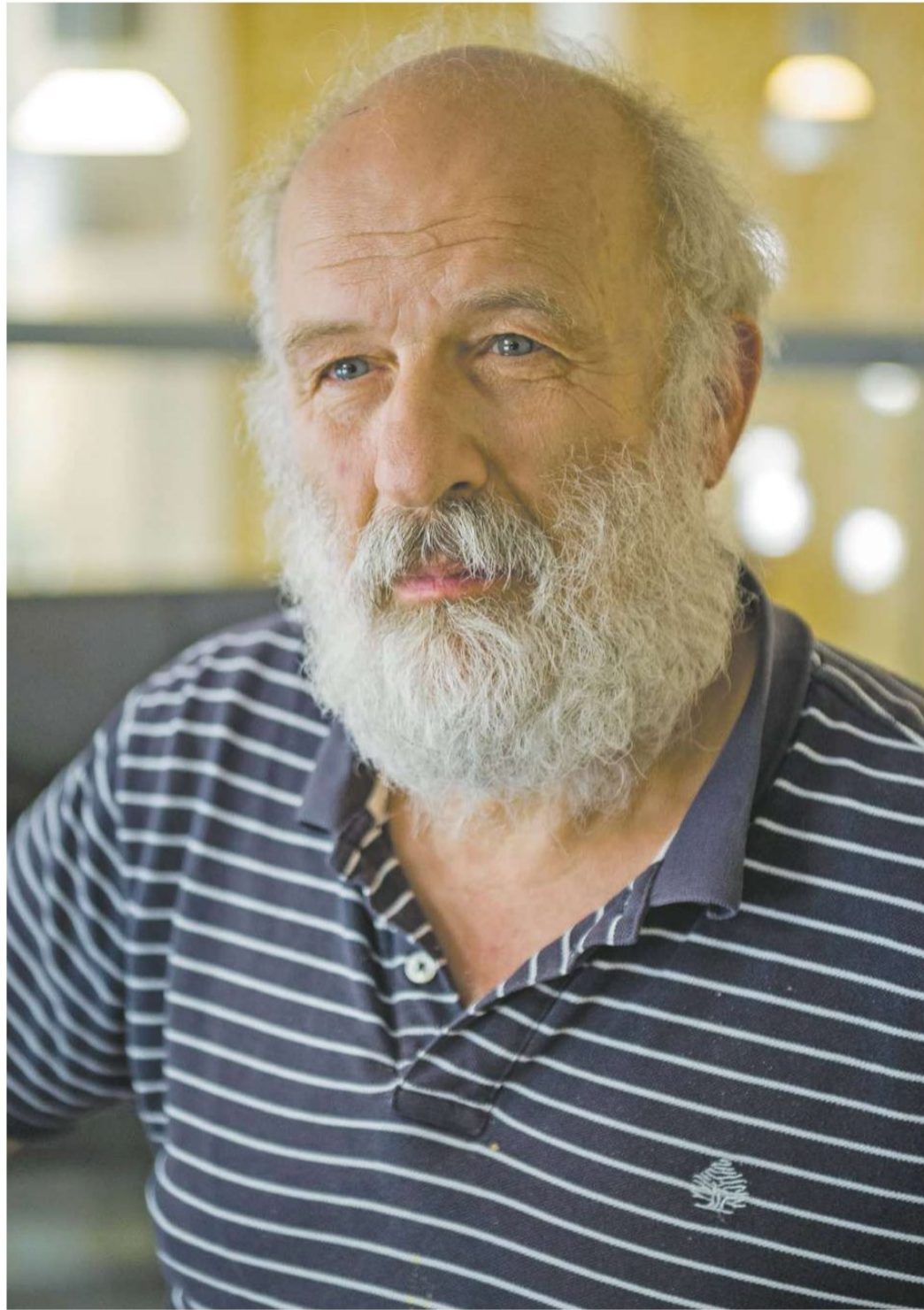
– Több minden lehet, de az fontos, hogy kifejeződjön a szembenállás és egyet nem értés az al szemből, ahogy a kurzus sok minden mást, így az emlékezetpolitikát is kezeli. A tiltakozás a lényeg. Ez lehetne kiabálás is, de a gyászhoz talán jobban illik a csend. Az emlékezetpolitika egészen rémes, és mert így működik az egész ország, tragikus a helyzet.

– *Orbán Viktor, akit a mártír miniszterelnök újratemetése emelt föl, hajnalban viteti el a Parlamenttől Nagy Imre szobrát, miközben fesztiválokön üvölteti egykori forradalmi énjét. Mit mond ez önnek?*

– Hogy a legbántóbbal kezdjem: ez az '50-es évek személyi kultuszát idéző visszaemlékezés. Jó ízlésű vezetőnek feltétlenül tiltakozni kellene miatta. Sokakkal ellentétben én nem vitatom Orbán pozitív szerepét a rendszerváltásban, és az akkori demokratikus elköteleződését sem, és helytelennek találok, ha a régi indítékokat és készítéseket utólag átírják. Az rendben lévő, hogy a rendszerváltásban játszott szerepét hangsúlyozzák, viszont súlyos történelemhamisítás, ahogy ezt tálalják. Ahogy Sztálinnál a későbbi képeken kiretusáltak számos szereplőt, a rendszerváltás 30. évfordulóján is végtelenül torz és hamis visszaemlékezés folyik. Ez nem is a Horthy-érára emlékeztet, hanem messzemenőleg a Rákosi-rendszerre és a sztálinista emlékezetpolitikára.

– *Raadásul a korabeli Orbán-beszéd bátorsága is árnyalható.*

– Lehet vitatkozni azon, mennyire volt korrekt a szovjet csapatok kivonásának követelése, hiszen ismert tény, hogy már 1989 márciusában megszületett a megállapodás a csapatkivonásról. Szerintem Orbán nem ját-

FOTÓ: DRASKOVICS ADÁM

„Hamis, nacionalizmus vezérelte, borzalmas kultúra van kialakulóban.”

szott teljesen korrekt módon. Egyébként Rác Sándor, az '56-os munkástanács egyik elnöke is követelte a csapatkivonást, de rá senki sem emlékszik. A Petőfi-szerű fiatal szónok nagyobb szót, a hihetetlen politikai zsenije talán már akkor is kiválóan működött.

– *Ez a politikai zseni most felszámolta az 1956-os Intézetet. Ön hogy döntött?*

– Mivel épp nyugdíjas lettem, nincs olyan dilemmám, hogy átmennék-e a VERITAS-ba, de hadd tegyem hozzá, nem mentem volna át. Két éve is felmerült ez a kormányzati szándék, Schmidt Mária szemében mindig is szálla voltunk. Ilyen megalkuvást nem tudtam volna akkor sem megkötni, így felvettem a kapcsolatot a nevelőotthonos barátaimmal, és ismét pedagógus lettem volna. Régen a pártállamban sem vállaltam szellemi munkát, és most sem tettem volna. A szellemet nem lehet béklyóba verni. Ha nincs szabadság a kutatásban, akkor számomra megszűnik a munka öröme.

– *Ajánék volt az eddigi időszak vagy büntetés a vég?*

– A Kádár-rendszerben el sem tudtam volna képzelni, hogy ilyen munkahelyem lesz egyszer, kutatók és írók. Persze amit szeret az ember és amiben hasznosnak is érzi magát, azt vég nélkül szeretné csinálni. Természetesen nagyon bánt a többiek és a történetkutatás miatt, hogy ilyen súlyos visszarendeződés folyik, a tudomány megint a politika szolgálatára lett.

– *Hová feszíthető ez a kultúrharc? CEU-likvidálás, MTA-jogfosztás, Petőfi Irodalmi Múzeum a szemrebbenés nélkül Orbán-imádó figurával, mindezt úgy, hogy „nem érheti a hatalmat a tiszta küzdelem vádja”.*

– Ezek a stációk 2010 előtt elképzelhetetlenek lettek volna. Nincs határ, az „Abszurdisztán” kifejezés helytálló. Schmidt Máriának a történelmet újírói kijelentései a mai Németországról például, amely szerinte olyan, mint az egykori NDK volt, vagy hogy nem azok nyerték a II. világháborút, akikről eddig gondoltuk – egy elemistát is letolnának, ha ennyi csacsiságot beszélne. Olyan magasan van az ingerküszöb, hogy szinte már talán csak egy tömeggyilkosság hökkentené meg a közvélemény jelentős részét. Magyarországon a belső viszonyokat tekintve egyelőre nem nagyon lehet megoldásra számítani.

– *Jöhet segítség Európából?*

– Európa egyetlen dologban, a bírósági ügyekben visszaszorította a kormányt. Igazán megtehetné másban is. Csalódtam az unióban, mert azt vártam, hogy legalább az alapelveket kikényszerítik a tagországokból. A jogbiztonságból, a jogállamiságból tapodtat sem lett volna szabad engedni. Azt képzeltem korábban, hogy az unió képes ezeket biztosítani. Sokkal többet is tehetne, ha az elvszerűséget fontosabbnak tartaná. Most már kevésbé hiszek abban, hogy Európa kikényszeríti a változást.

– *Említette az '50-es évekhez való hasonlóságot emlékezetpolitikai szempontból. Hogy áll a helyzet általában a kultúra irányításával?*

– Teljesen nyilvánvaló, hogy a kultúra kérdésében is lementek arra a szintre. Sőt alacsonyabbra, mert az Akadémiát még Rákosiék sem verték szét. A kádári éraban pedig a kultúrpolitikusok értettek ahhoz, amit csináltak. Amikor a kaposvári színházról szóló könyvem megírtam, többekkel beszéltem közülük, magasan képzett intellektusok voltak.

Eörsi László

Történész, Budapesten született 1955-ben. Székesfehérváron mezőgazdasági szakközépiskolában érettségizett, a rendszerváltásig fizikai munkát végzett, majd nevelőotthonban volt pedagógus. 1991-ben fejezte be a tanárképzőt Szombathelyen, és ekkor kezdett dolgozni az 1956-os Intézetben. Számos könyvet írt a forradalomról, a sorozat lezárására készül a „Külpesti srácok” és a „Pesti lányok” című kötettel. Munkatársaival szociológiai és hadtörténelmi feldolgozást is tervez.

Ascher Tamás mesélte, hogy akkoriban röstellték, ha betiltottak egy darabot, mivel tudták, hogy ezzel értéket semmisítenek meg. Ezt a szemérmességet ma nem látni. A maiak inkább azzal büszkélkednek, hogy az egészhez semmi közük nincs.

– *Most jön a történelmi intézmények átszervezésével a dimenzióváltó magyarságkutatás.*

– Elképesztő pénzekkel, miközben a szakértelemnek és a tudományosságának nyoma sincs. Teljesen primitív dolgok kerülnek felszínre, amilyen a monumentális Attila-szobor felállítása. Az alapmotiváció szerint ő a mi hőszünk, miközben régóta tudott, hogy nincs szoros összefüggés a magyarság és a hunok között. Ez olyan, mint Macedóniában a Nagy Alexandrosz-szobrok tömege – szintén csak aktuálpolitikai célból. „Hőszünk” azonban – ellentétben Alexandrosszal – legfőképpen rombolt. Hamis, nacionalizmus vezérelte, borzalmas kultúra van kialakulóban.

– *Attila gigászai árnyékában még könnyebb lesz átírni az '56-os történelmet?*

– Láttuk az '56-os emlékevet, a kisajátítást és a már röhejes tudománytalanságot, a vita kezelését a Dózsa László-féle botrányval. Nem nagyon várható más. Szakály Sándort, a VERITAS főigazgatóját hadd védjem meg annyiban, hogy bár a Horthy-rendszer iránti szimpátiájával semmiképpen sem tudnék azonosulni, de vele legalább lehet tárgyalni, a tudomány szabadságának elvét ő tiszteletben tartja, szemben Schmidttel, aki teljes mértékben politikai propagandacéloknak rendel alá az emlékeveket. Az 1956-os Intézet egyébként nem szűnik meg teljesen – legalábbis teszünk azért, hogy ne így legyen. Konferenciákon veszünk részt, tudományos kiadványokat is megjelentetünk még együttesen.

– *Néhai édesapja, Eörsi István író, költő hasonlón liberális alapokról indult Orbán Viktorral, a focit is mindketten szerették, még fejelgettek is együtt. Ott volt a „történelmi fejjátéknál”?*

– A tényeknek vagyok megszállottja, tudjuk, mi a legenda, és mi nem az, és itt tisztázni kell valamit. Két héttel az emlékezetes 1989. júniusi beszéd után volt egy szabad demokrata találkozó Demszky Gábor és Hodosán Róza perőcsényi telkén. A Fideszből csak Viktor volt ott, akivel akkor – ahogy láttam –, ebben az SZDSZ-es körben mindenki rokonszenvezett. Volt ott két labdazsonglőr tehát, Orbán Viktor és jó apám. Nekiálltak fejelni, Halda Aliz fotózott. Később elterjedt, hogy Orbán le akarta győzni, földbe akarta döngölni apámát, de ez marhaság: ebben a játékban nem a másik leküzdése a cél, éppen ellenkezőleg. A feleknek egymást kell segíteniük ahhoz, hogy minél tovább a levegőben tartsák a labdát.

– *Mondhatjuk, hogy Orbán sokat romlott fejben?*

– Politikai kérdésekben nyilván nem én vagyok a legavatottabb, de ha az érdekérvényesítő képességét nézzük, akkor szerintem kivételes politikai zseni. Ezt az utat senki sem tudta volna helyette bejárni abban a mezőnyben.

– *Kérdés, hogy ez dicséret vagy ledorongolás?*

– Mindkettő. Tehetséges ember, aki a tehetségét a saját hatalmának, meggazdagodásának és a diktatúra építésének a szolgálatába állította. De azt, hogy millió ember vallásosan hisz benne, valószínűleg rajta kívül senki más nem tudta volna elérni. Ismét nagyobb a hírünk a világban, csak most 1956-tal ellentétben a negatív oldalon – legalábbis a demokratikus országokban. Orbán a rosszban óriásit alkotott. A kérdésre válaszolva: fejben valóban sokat romlott. Demokratából zsarnok lett.